

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА НАПРЯМИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

Анотація. Розглянуто поняття основних засобів, а також проведено аналіз показників використання основних засобів на прикладі ПАТ "Єнакіївський металургійний завод". Виявлено напрями підвищення ефективності використання основних засобів на цьому підприємстві.

Аннотация. Рассмотрены понятия основных средств, а также проведен анализ показателей использования основных средств на примере ПАО "Енакиевский металлургический завод". Выявлены направления повышения эффективности использования основных средств на этом предприятии.

Annotations. The article deals with the concept of fixed assets, and also the analysis of fixed assets using on the example of PJSC "Yenakieve Iron and Steel Works", the areas of increasing the efficiency of using fixed assets at the plant are identified.

Ключові слова: аналіз, ефективність, основні засоби, резерви, рентабельність, фондоемність, фондовіддача, фондоозброєність.

Важливою проблемою сучасної економіки України є подолання спаду виробництва, відновлення нормального відтворювального процесу. Перед підприємствами постає першочергове завдання підвищення ефективності використання основних засобів як важливого матеріального елемента виробництва, що значною мірою визначає їх потенціал. Економічний розвиток України залежить від ефективності функціонування сфер її народного господарства, важливе значення при цьому приділяється основним засобам як головному елементу матеріально-технічної бази підприємства. Висока зношеність основних засобів та низький коефіцієнт їх ліквідації – не вирішена проблема багатьох вітчизняних промислових підприємств. Проблеми аналізу необоротних активів у сучасних умовах набувають особливої актуальності у зв'язку з потребою отримати інвесторами та іншими зацікавленими користувачами точну і достовірну інформацію про стан основних засобів [1].

Важливе теоретичне і практичне значення щодо проблеми ефективного використання основних засобів мають дослідження вітчизняних вчених-економістів: Чорної І. О., Новицької С. С., Сергєєвої Т. Ю., Максименка А. В., Леонтьєва В. І., Наумчук О. А., Войтенка Т. І., Диби В. М., Ройзберга Б. А., Кулікової Л. І., Бутинця Ф. Ф. та ін. Однак незважаючи на наявність вагомих напрацювань у цій сфері, проблема дослідження ефективності використання основних засобів залишається відкритою.

Метою дослідження є проведення комплексного аналізу основних засобів підприємства та обґрунтування напрямів підвищення ефективності використання основних засобів, що забезпечить ефективність і результативність роботи підприємства.

Вирішення проблеми підвищення ефективності використання основних фондів – це одне з основних завдань діяльності підприємств, від результату якого залежить фінансовий стан та конкурентоспроможність підприємства. Стан і використання основних виробничих засобів є важливим фактором підвищення ефективності діяльності підприємства [2]. Підвищення ефективності використання основних засобів є одним із головних чинників майбутнього ефективного функціонування підприємства в цілому. Інформаційним матеріалом обрано дані по підприємству ПАТ "Єнакіївський металургійний завод" (ПАТ "ЄМЗ").

Аналіз основних засобів починається з визначення забезпеченості ними підприємства. До таких показників належать: фондомісткість, фондоозброєність, коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства. Фондомісткість є величиною зворотною до фондовіддачі. Цей показник дає можливість визначити вартість основних засобів на одну гривню виробленої продукції і характеризує забезпеченість підприємства основними засобами [3]. За нормальних умов вона повинна мати тенденцію до зменшення. Так, у 2010 році порівняно з 2009, на ПАТ "ЄМЗ" відбулось зростання фондомісткості (з 0,06 до 0,13 гривень), що означає погіршення ефективності виробництва та зменшення використання основних виробничих засобів. І навпаки, зниження фондомісткості у 2011 році порівняно з 2010 (до 0,05) означає підвищення ефективності виробництва продукції на підприємстві та підвищення ефективності використання основних виробничих засобів.

Забезпеченість підприємства основними виробничими засобами визначається рівнем фондоозброєності праці. При проведенні аналізу основних засобів ПАТ "ЄМЗ" було встановлено, що фондоозброєність на підприємстві у 2010 році збільшилась порівняно з 2009 на 69,42 тисяч гривень, а у 2011 році порівняно з 2010 на 27,67 тисяч гривень. Тобто можна побачити тенденцію до збільшення цього показника, а збільшення рівня фондоозброєності є позитивним фактором, оскільки збільшується вартість основних фондів, які припадають на 1 працівника. Розрахунок коефіцієнта реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства показав, що реальний виробничий потенціал підприємства буде низьким, і треба терміново шукати кошти для виправлення становища.

Для забезпечення нормальних умов здійснення виробничого процесу та підвищення його ефективності основні засоби мають бути у відповідному технічному стані, який оцінюють на підставі таких показників, як: коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт приросту, коефіцієнт зносу та коефіцієнт придатності [4]. Коефіцієнт приросту основних виробничих засобів у 2011 році зменшився порівняно з 2010, – це свідчить про те, що у 2011 році основних виробничих фондів було придбано менше порівняно з 2010 роком. Коефіцієнт оновлення зменшився у 2011, – ця тенденція свідчить про подальший знос основних засобів та про їхнє недостатнє оновлення. Коефіцієнт придатності у 2011 зменшився, – це свідчить про зношення фондів. Коефіцієнт вибуття збільшився у 2011 році, він має бути меншим за коефіцієнт оновлення основних засобів. Дана умова за роки, що аналізуються, виконується. Це означає, що на підприємстві вводиться в дію більше обладнання, ніж виводиться. Нормативне значення цього показника перебуває в нормі.

Ефективність використання основних засобів оцінюють за системою натуральних і вартісних показників, основними серед яких є фондовіддача і рентабельність основних засобів. Проаналізувавши фондовіддачу на ПАТ "ЄМЗ" можна побачити, що у 2011 році вона збільшилася порівняно з 2010. Збільшення фондовіддачі свідчить про підвищення ефективності використання основних фондів [5]. Рентабельність основних виробничих засобів ПАТ "ЄМЗ" чистим прибутком є дуже низькою від'ємною величиною. Це свідчить про те, що основні засоби є нерентабельними.

Проаналізувавши показники стану основних засобів можна зробити висновок про те, що хоча підприємство вводить у дію більше обладнання, ніж виводить, усе одно відбувається подальший знос основних засобів, на підприємстві недостатнє оновлення і високий рівень зношення фондів. Розглянувши рентабельність підприємства можна зробити висновок, що воно працює дуже неефективно.

Процеси суспільного виробництва протікають у часі, тобто всі показники змінюються, і таким чином впливають на ці процеси. Отже, економічний аналіз дозволяє встановлювати, оцінювати і прогнозувати вплив чинників на зміну результативного показника. Висновки повинні проводитися на основі економіко-математичних моделей, які відображають основні ознаки процесів, що відбуваються в динаміці [3].

Під час проведення аналізу була побудована модель залежності рентабельності основних засобів від інших факторів, при цьому було відкинуто ряд показників, які виявилися незначущими. Це – фондоозброєність і коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт автономії. При побудові залежності у від незалежних змінних x_1 , x_2 , x_3 , x_4 , x_5 шляхом вилучення незначущих ознак x_1 , x_2 було отримано таке рівняння регресії:

$$y = 2,57768 + 25,39 \times x_4 - 0,129186 \times x_5.$$

Це свідчить про те, що рентабельність основних засобів (y), коефіцієнт оновлювання (x_4) знаходиться у прямій залежності з y , про що свідчить знак "+", а коефіцієнт зносу (x_5) основних засобів знаходяться в зворотній залежності, про що свідчить знак "-". Тобто збільшення коефіцієнта оновлювання на 1 збільшує рентабельність основних засобів на 25,39, а зменшення коефіцієнта зносу на 1 збільшить рентабельність результативного показника на 0,129186.

Таким чином, розраховані показники фондовіддачі, фондомісткості та фондоозброєності показують, що на підприємстві, не дивлячись на поганий стан платоспроможності все ж відбувається підвищення ефективності виробництва продукції та підвищення ефективності використання основних виробничих засобів.

За допомогою побудованої моделі можливо прогнозувати у майбутньому зміни рентабельності основних засобів, спричинені зміною розглянутих показників, і на основі цих прогнозів приймати управлінські рішення.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження напрямами поліпшення ефективності основних засобів підприємства можна вважати: виявлення резервів підвищення основних засобів, а саме – підвищення коефіцієнта змінності, ліквідації простоя, скорочення термінів освоєння знову введених у дію потужностей; визначення факторів, що впливають на ефективність використання основних засобів. Зазначені напрями забезпечать підприємству збільшення обсягів виробництва, а також позитивно відобразяться на ефективності та результативності роботи всього підприємства.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом дебіторської та кредиторської заборгованості, а також фінансових результатів діяльності ПАТ "ЄМЗ".

Наук. керівн. Мозгова Л. О.

Література: 1. Городня Т. А. Обґрунтування стратегії підвищення ефективності відтворення та використання основних виробничих засобів підприємства / Т. А. Городня // Науковий вісник НЛТУ. – 2008. – № 18. – С. 287–290. 2. Кожанова С. П. Економічний аналіз: навч. посібн. / С. П. Кожанова, І. П. Отенко. – 2-ге вид. допрац. і доп. – Х.: ІНЖЕК, 2005. – 344 с. 3. Прокопенко І. Ф. Курс економічного аналізу: підручник для студентів вищих навчальних закладів / І. Ф. Прокопенко. – Х.: Легає, 2004. – 384 с. 4. Петряєва З. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник. / В. Ф. Петряєва, Г. Г. Хмеленко. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2008. – 308 с. 5. Діяльність та історія Снаківського металургійного заводу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.